

GLEDALIŠKI LIST

XX

XXI

1
9
4
2

1
9
4
3

OPERA

2 G. ROSSINI: SEVILJSKI BRIVEC

G. ROSSINI:

Seviljski brivec

buffomelodrama v dveh dejanjih (štirih slikah), napisal C. Sterbini.

Dirigent: A. Neffat.

Režiser: C. Debevec.

Osebe:

Grof Almaviva	J. Lipušček
Bartolo, zdravnik, Rozinin varuh	D. Zupan
Rozina	S. Ivančičeva
Figaro, brivec	V. Janko
Bazilio, učitelj glasbe	J. Betetto k. g.
Fiorello, Almavivin sluga	M. Dolničar
Berta, Bartolova sobarica	B. Stritarjeva
Poveljnik straže	I. Anžlovar

Godci, vojaki.

Godi se v Sevilji.

Vodja zbora: R. Simoniti.

Cena »Gledališkega lista« Lit 2.—

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1942-XX/43-XXI

OPERA

ŠTEV. 1

G. ROSSINI:

SEVILJSKI BRIVEC

PROSLAVMA PREDSTAVA 26. SEPTEMBRA 1942-XX

Vilko Ukmar:

Rossini: „Seviljski brivec“

Gioacchino Rossini spada po času svojega življenja in delovanja v dobo, ko je bil prešel glasbeno razvojni utrip že na nemška tla, ko pa nikakor še niso popustili vplivi italijanske visoko baročne glasbene umetnosti. In nič čudno ni, če je Rossini, po svojem rojstvu in pokolenju pristni Italijan, ostal tudi v svojem umetniškem ustvarjanju zvest smerem in nazorom svoje ožje domovine. To še celo, ker ga je nagibal k lahkotnosti in neproblematičnosti pozno baročnega italijanskega sloga njegov lagodni, za težo življenjskih vprašanj malo dovtetni značaj, obdarjen s posebno potezo glasbene genialnosti, ki mu je omogočila izredno lahko ustvarjanje brez težav in zastajanja — saj so se v njegovem predstavnem svetu glasbene misli kar gnetle in silile v svoje rojstvo.

Glavni uspeh Rossinijevega glasbenega dela je bila operna umetnost, ki je dosegla svoj višek v »Seviljskem brivcu« (»Il Barbiere di Siviglia«); v operi, ki je bila ustvarjena po Beaumarchaisovi komediji z nekim čudežnim navdihom in zanosom, ki je doživela pri prvi uprizoritvi v Rimu (1816) poraz, ki je pa pri drugi uprizoritvi triumfalno prodrla, prešla meje ožje domovine, se razširila po vsem svetu in ostala kot dragocen biser sestavni del sporedov vseh opernih gledališč do danes.

Slogovni značaj te opere je trdno naslonjen na tip pristne italijanske opere buffe, kot se je izoblikovala v 18. stoletju in zavzela glavni sestavni del vsega opernega ustvarjanja, še zlasti, ko jo je libretistično podprl znameniti tvorec commedie dell' arte — Carlo Goldoni. — Opera buffa je postavila nasproti tedaj že obrabljeni bajeslovni vsebini za osnovo del pristnega vsakdanjega življenja. Ta z dovornostjo in dobro voljo prepojena snov pa se je delila med dvoje vrst igralcev: med resne vloge — parti serie, — ki so predstavljale naravne postave vsakdanjega življenja (mladi ljubavni pari in sploh umni ljudje). Na drugi strani pa med komične vloge — parti buffe, — ki so predstavljale karikirane pojave vsakdanjega življenja: bodisi postarne omejene zaljubljenice, bodisi z ostro satiro predstavljene osebnosti višjih slojev ali političnih predstavnikov. Parti serie nosijo na sploh pristne in popolne umetniške poteze, dočim imajo parti buffe na sebi marsikaj edino komiki dopustnih umetniških slabosti (n. pr. grob dialekt, manj lep, ali celo grd glas). Seriozne arije imajo navadno trodelno obliko in so melodično čistejše, podrejene principu bel canta. Buffozne arije pa so navadno dvodelne s hitrim zaključkom (stretta) in so pri tem v svoji melodični zgradbi nejasne, prepletene z raznimi presenetljivimi, drastičnimi motivi (n. pr. veliki melodični skoki, ritmične komplikacije, zelo hitro besedičenje v petju in podobno).

Vse te značilnosti se javljajo v Rossinijevi operi »Seviljski brivec«. Vsebinsko zajema to delo kos vsakdanjega življenja iz hiše že nekoliko postarnega zdravnika don Bartola, ki ima udobno domače življenje s svojim stalnim brivcem, z učiteljem glasbe, s svojo kuharico in še s svojo daljno sorodnico Rozino, ki s svojo mladostjo veže nase vso svojo okolico. — Ta odrska tvorba pa je s svojimi različnimi vozli in razpleti polna sveže in učinkovite dovornosti, ki vseskozi spremlja dejanje in ga vzdržuje v prikopni napetosti.

Prav tako pa se tudi glasbena stran te opere ponaša z neko posebno vedrino, lahkotno prešernostjo, a pri vsem z veliko, čisto glasbeno vrednostjo. Toni se porajajo v tako živi, preprosti in naravni igri, da nastaja iz njih lik, kateremu se pozna, kako se je vlil iz enega samega toka glasbenih misli. Temu je vzrok predvsem lahkota, s katero je Rossini ustvarjal, ko je iz bujnega vreca svoje

glasbene fantazije izbiral in povezal v celoto samo najboljše. Zato imajo zlasti te melodije na sebi toliko čiste lepote, da jih rad občuduješ vedno znova, čeprav jih poznaš že kot stare znance. Prav zato pa imajo še danes v sebi toliko življenjske sile, da tekmujejo kljub svoji slogovni zaostalosti z vsemi poznejšimi, z novejšimi, a tudi z najmodernejšimi tvorbami.

Vsa ta glasba, naslonjena na galantnost rokokoja in z njim zvezano lahkotno življenjsko nazornost, ki se je veselila ljubavnih spletk in življenjskega uživanja, je zveza čiste oblikovnosti in gole ritmike. Vsa je sveža, zračna, nežna, vesela, brez sentimenta in dejal bi, nezemska. Kot v neki dvignjeni atmosferi živi njen utrip, ki potegne človeka za seboj, da se počuti v njej, kot da se je za nekaj časa sprostil življenjske teže. V tem je tista posebna skrivnost Rossinijeve glasbe, ki človeka vedno znova prevzema in osvaja. Ne samo navadnega zemljana. Tudi največji glasbeni duhovi so bili ob tej umetnosti vedno znova ganjeni. Ob priliki prve dunajske izvedbe »Seviljskega brivca« je mlademu Rossiniju iskreno čestital tudi Beethoven: »Dokler bodo živele italijanske opere, bodo izvajali tudi vašega »Brivca«.

Ciril Debevec:

Režijske opombe k „Seviljskemu brivcu“

V študentovskih letih sem bil tisto, čemur smo takrat dejali »wagnerijanec«. Mitologiji sem bil že od nekdaj podvržen in tudi za pojoče bogove, polbogove ali duhove sem imel že od mladih nog rahlo slabost. Tudi v glasbi sem čutil same težave tega nemogočega sveta (zato sem Mozarta smatral za otroka) in poleg Wagnerja so bili še Löwe, Chopin in Grieg moji najljubši komponisti. Na koncertih in opernih predstavah sem se držal tako mrko in strogo, da me je moj pokojni brat nekoč čisto resno vprašal, če imam v obrazu protezo.

Nekega večera pa se mi je nenadoma — vsej moji spoštljivi resnobi navkljub — nekaj čudnega pripetilo. Kolegi z akademije — bilo je v Pragi — so me zvelikli na koncert Ade Sari. Pevke takrat še nisem poznal, ampak rekli so, da je slavna, pa sem šel. In takrat

sem doživel ta čudež, kj ga ne bom nikoli več pozabil. Tista okrogla, napeta, kipeča in smejoča se oseba z belimi zobmi in iskroživimi očmi je prepevala tam na odru neke čudne stvari, ki jih ta čas seveda še nisem poznal. Na nekem posebnem tonu se je pevka ustavila, se zasmejala, se narahlo, komaj opazno zazibala v bokih, zablestela z zobmi, zaiskrila z očmi, začela z glasom najprej čisto natihoma trepetati, potem pa je počasi z glasom narasla, zavzela na lepem ves prostor, vzvalovila ozračje vse ogromne dvorane, šinila z nekim srebrnim trilčkom nekam visoko v neznane višave in tam žvrgolela in žvrgolela, da ni bilo tega bajnega, srebrnega žvrgolenja ne konca ne kraja... Po telesu mi je gomazelo, kakor da so zlezli vame mravljinici, zdelo se mi je dobesedno, kakor da sem se začel tajati, čutil sem, kako so mi toge mišice na obrazu začele popuščati, kako so se mi usta odlepila in razlezla in kako sem se začel najprej polagoma, potem pa čedalje svobodneje hahljati in nazadnje smejati... in potem sem se smejal in ostal v tem smehu, ki sem ga čutil natanko v preponi, vseskozi do konca koncerta. Po koncertu sem bil nenavadno razigran, doma sem se — čeprav lačen — veselo smejal in tisto noč tudi, proti svoji navadi, zelo dobro spal...

Spominjam se točno, da sem takrat, pri tem pojavu — ne zunaj v prirodi — začutil vso živost Župančičeve prisposobe o »škrjančku, pojoči raketi«, ki je pesmi »pršil«...

Drugo jutro sem pogledal na spored, ker sem hotel vedeti, kakšna pesem je to bila, ki je mene spravila v smeh.

Na lepaku je stalo: Rossini: Aria Rozine, »Seviljski brivec«.

Zakaj sem tole povedal? Zato, ker ta dogodek zame ni bil samo dogodek, temveč čudežno doživetje. Doživetje, ki mi je še zdaj, po dvaindvajsetih letih, po vseh drugih najrazličnejših vtisih, še prav tako živo v spominu, kakor da bi ga bil doživel danes ali včeraj.

Zato, ker to zame ni samo režijska *opomba*, temveč celotna režijska *osnova*.

Prosojna lahkotnost, žareča vedrina in žuboreča razposajenost — to je malo... in vendar tako neskončno mnogo, kadar je veliko in pristno. Pri »Seviljskem brivcu« je to troje vse. Samo zato, ker je vse *veliko* in *pristno*.

V naši sedanji režiji mi je šlo, poleg tega, predvsem za smiselno in čim nazornejšo ureditev prostora in, s tem v zvezi seveda, tudi za čim zgovornejšo razporeditev razmerij. Sicer pa bi šlo, moje glavno stremljenje je za tem: igralca in pevca v vsem izvajanju tako ukleniti, da bi mislil, da je ves »razvozlan«. (Prim. Goldoni, Comm. dell'arte, improvizacija.)

Zdaj po tolikem času, se prav nič ne čudim, da so se ravno o »Brivcu« tako občudovalno pohvalno izražali celo taki duhovi, kot so Wagner, Stendhal in Beethoven.

In najostrejši nemški operni kritik in dramaturg Oscar Bie piše o njem: »Lepó, prelepó — saj te muzike danes ni več, ta italijanska buffo-muzika je muzika telesa, to je vedrost, to je takt, je življenje, je ples, je radost in lišp, je posest, je sprememba in jutranja zarja. Da, muzika telesa ravno zato, ker je tako nebeška in zračna.«

O Rossiniju samem pa pravi: »Vzemite genijalnost tako, kakor je, dobiček za cilj življenja, humor za edino filozofijo, dobro jedačo za neoporečno resnico in umetnost za konkubino — pa boste ujeli njegovo senco.«

Ta glasba se smeje in žvrgoli. In ko odhajam od »Seviljskega brivca« domov, se smehljam in si mislim kot Almoviva in kot Oscar Bie: »Pace e gioia sia con voi, mir in radost bodi z vami...«

Življenjepisni podatki

Gioacchino Antonio Rossini se je rodil 29. februarja 1792. leta v Pesaru. Njegov oče je bil mestni trobentač, mati pa pevka. Oba sta priložnostno sodelovala pri opernih predstavah in tako je Rossini že od mladih nog rasel v teatrskem vzdušju. Malo večjega so poslali zdoma v Bologno na licej študirat glasbo k patru Mateju, kjer je imel priliko, da se je поблиže seznanil tudi s Haydnovimi in Mozartovimi deli. Že po enem letu študija (leta 1808.), ko mu je bilo komaj šestnajst let, so javno izvajali njegovo prvo kantanto »Il pianto d'Armonia«. Ker je imel njegov bolonjski prvenec ogromen uspeh, so ga kmalu imenovali za direktorja »Academie degli Unanimi«. Leta 1809. je nastala njegova prva opera »Demetrio e Po-

libio«, naslednje leto pa so igrali v Benetkah njegovo enodejanko »La cambiale di matrimonio«. Sledila je vrsta njegovih del, ki jih je v kratkem času dvajsetih let od leta 1809. do 1829. skomponiral nič manj nego 38! Leta 1813. je dosegel z opero »Tancredi« svetovno slavo in častni pridevek »labud iz Pesara«. Leta 1816. je bila v Rimu prva uprizoritev »Seviljskega brivca«, ki ga je pa občinstvo sprejelo z žvižganjem, ker je bil napisan na isti tekst, ki ga je že prej skomponiral skladatelj G. Paisiello.

Vendar pa je tudi občinstvo kmalu sprevidelo pravo vrednost Rossinijeve muze in posledaj so komponista povsod častili v izredni meri. Ko mu je bilo štiriindvajset let, so mu za istega »Brivca« v Rimu celo priredili svečano baklado. Podobnih triumfov je bil deležen tudi na Dunaju, v Londonu in Parizu. Do leta 1823. je bil namreč s pogodbo zavezan napisati impresariju Barbiu vsako leto par oper, po preteku tega roka pa se je vdal lagodnemu življenju in je odpotoval s svojo ženo, pevko Izabelo Colbrand, najprej v London, od tam pa leta 1824. v Pariz, kjer je prevzel mesto ravnatelja italijanske opere. Leta 1829. je skomponiral še svoje poslednje večje delo »Viljema Tela«. Ker si je medtem pridobil precejšnje premoženje, se je do njem umaknil v prostovoljni skladateljski pokoj, v čigar polnih štiridesetih letih ni skomponiral več drugega kot le še slovito »Stabat mater«. V tem času si je poleg naslova največjega glasbenika svojega časa pridobil že sloves velikega lahkoživca in zasmehljivca, ter kroži v tem oziru še danes o njem nešteto anekdot. Ko so ga nekoč vprašali, zakaj več ne komponira, je izjavil: »Italijanskega sem napisal že več kot dovolj, francoskega nočem nič, nemškega pa — ne znam!«

Izmed njegovih oper so se do danes ohranile na odru predvsem »Seviljski brivec«, »Viljem Tell« in »Othello«. Pred leti je v prenovljeni obliki doživela uspeh tudi njegova »Angelina« (Pepelka). Razen oper je zložil zlasti veliko cerkvenih zborov in maš, izmed katerih je danes pač najbolj znan njegov veliki oratorij za soli, zbor in orkester »Stabat mater«.

Rossini je umrl 13. novembra leta 1868. v Ruelle pri Parizu.

Seviljski brivec

(Vsebina.)

Prva slika. — *Na seviljski cesti.* — Grof Almoviva priredi z muzikanti svoji oboževanki Rozini podoknico. Rozinin skopi varun doktor Bartolo, ki bi sam rad lepoticu zavoljo njenega dokajšnjega imetka dobil za ženo, prepreči in prepove svoji varovanki, da bi se pokazala na oknu. Brivec Figaro, ki je prišel pod izmišljenim imenom v Seviljo, obljubi grofu Almovivi za dobro plačilo pomoč v njegovi ljubezenski avanturi. Grof bi rad osvojil Rozinino srce pod krinko siromašnega Lindora. Kot prvo zvijač. mu Figaro navsvetuje, naj si poskusi pridobiti dostop v Bartolovo hišo kot vojak z nakazilom za stanovanje. Za to je pravkar prilika kot nalašč ugodna, ker je baš za ta dan najavljen prihod novega regimeta v mesto.

Druga slika. — *Pri doktorju Bartolu.* — Rozina piše pismo Lindoru, ki mu v njem priznava svojo ljubezen. Figaro prihaja v hišo kot brivec in prevzame dostavitev lista na pravi naslov. Ko čuje, da se doktor Bartolo vrača domov z učiteljem glasbe, mojstrom Bazilium, se naglo skriva in skrivaj prisluškuje njunemu razgovoru. Na ta način je priča, kako svari Bazilio doktorja Bartola pred grofom in kako ga oba skleneta pred Rozino očrniti. Po tem razgovoru uspe Figaru, da se neopazno s pismom izmuzne iz hiše. Kmalu za njim vdre v hišo sam grof Almoviva v vojaški obleki in zahteva od doktorja Bartola, da ga nastani v svojem domu. Seveda izbruhne med obema glasen prepir, med katerim uspe grofu, da vendarle skrivaj izroči svoje pisemce Rozini. Bartolo nikakor neče privoliti v njegovo vselitev, ker je v posesti osvobodilne listine, s katero je oproščen takih vojaških služnosti. Grof ne odneha, temveč žene vedno večji vik in krik, dokler ne postanejo ljudje na cesti pozorni in se ne začenjajo zbirati pred hišo. Končno pride še mestna straža, ki zgrabi na Bartolovo zahtevo predrznega soldaškega rogovileža. Ko pa grof pošepeta poveljniku nekaj besed na uho, ga ta veli takoj izpustiti in odide s svojimi ljudmi iz hiše.

Tretja slika. — *Pri doktorju Bartolu.* — Čeprav se mu prvi

načrt ni posrečil, grof Almoviva nikakor ne izgubi poguma. Drugi dan se spet vtihotapi v Bartolovo hišo, tokrat kot učenec baje bolnega don Bazilia, v čigar imenu poučuje Rozino v glasbi. Bartolo sprva nasede. Medtem ko si brivec Figaro daje opravka s starčevo brado, najde grof priliko, da sporoči Rozini načrt za beg, ki naj bi se izvršil v naslednji noči. Ko se nepričakovano pojavi sam Bazilio, uspe grofu, da ga brž podkupi in odpravi, preden se doktor Bartolo zave sleparije. Končno pa se v njem vendarle vzbudi sum nad čudnim muzikantom, nakar požene njega in Figara iz hiše, pošlje nemudoma po Bazilia in mu veli takoj pozvati notarja.

Četrta slika. — Pri doktorju Bartolu. — Na vsak način bi rad še danes sklenil z Rozino ženitno pogodbo in tako prehitel svojega nevšečnega tekmeca. Rozino pridobi na svojo stran s tem, da ji natvezi, da jo Lindoro le snubi za grofa. Ogorčena in užaljena Rozina mu izda načrt za beg in celo izjavi, da se je pripravljena z njim poročiti. Doktor Bartolo nemudoma odhiti po stražo in pomoč zoper domnevne roparje. Medtem nastane zunaj strašanska nevihta. Med bliskom in gromom se povzpnejo zarotniki skozi okno v hišo. Razjarjena Rozina se jim upre in jim noče slediti in grof ji le s težavo dopove, da je on sam Lindoro in grof Almoviva v isti osebi. Zagotavljajoč ji vso svojo ljubezen, jo še enkrat prosi, naj mu postane žena, v kar Rozina vsa srečna privoli. Takoj nato prihiti Bazilio z notarjem in navzoči ga s smrtnimi grožnjami prisilijo, da podpiše kot priča ženitno pogodbo med Rozino in grofom Almovivo. Ko prisopiha doktor Bartolo s stražo, je že vse prepozno, zakaj Rozina je že srečna grofova ženka. Skopuhovo razočaranje je seveda brezmejno, a se brž malo poleže, ko mu grof sporoči, da se v njegov prid odpoveduje vsaki Rozinini doti. Le zvitemu Figaru mora doktor Bartolo odšteti za njegove »dragocene usluge« čedno vsotico denarja. Tako se vsa zgodba izteče v vseplošno zadovoljstvo.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. — Predstavniki: Oton Zupančič. — Urednik: Ciril Debevec. — Za upravo: Ivan Jerman. — Tiska Makso Hrovatin. — Vsi v Ljubljani.